
ARTICLES

Trets morfosintàctics en la llengua de la Φοινικικὴ ἱστορία de Filó de Biblos (I)

Jordi Cors i Meya

Universitat Autònoma de Barcelona
 Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
 08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Data de recepció: 6/3/1997

Abstract

The author shows the chronological situation of Philo of Byblos and of his *Phoenician History*. The *koiné* and the atticism of the second century A.D. Delimitation of the analysed text. General description of some elements of the language of the *Phoenician History*: categories of words, the use of the cases and syntactic functions. Morphosyntactic traits of the *Phoenician History* (I): proper nouns, common nouns, adjectives; correspondence of cases and functions; some semitisms.

L'observació atenta dels trets morfosintàctics de la llengua grega que trobem utilitzada per Filó en aquesta obra ens el mostra com un bon coneixedor del grec de l'època clàssica, bé que va viure en una època relativament tardana. De fet, ens manifesta també aquest coneixement en la resta de la seva producció literària, composta d'obres de contingut força divers (lèxic, històric, teològic) i que, malauradament, ens han pervingut d'una manera molt fragmentària. Tanmateix igualment fragmentària i arribada per via indirecta és la *Història fenícia* que ara ens ocupa; la diferència amb les altres obres rau, però, en l'extensió dels fragments, ja que aquí es tracta de fragments d'una certa llargària, amb unitats interiors ben completes, la qual cosa permet d'abordar amb prou base textual l'examen morfosintàctic que exposarem, i de dur-lo a terme dins un context suficientment ampli per a garantir la solidesa de les conclusions.¹

1. Pel que fa a una bibliografia indicativa sobre Filó de Biblos i les seves obres, sobretot la *Història fenícia*, particularment dins el context de les visions cosmogònica i teogònica fenícies que ens transmet, podem esmentar la següent: ARNAUD, D.; BRON, F.; OLMO LETE, G. DEL; TEIXIDOR, J., *Mitología y Religión del Oriente Antiguo. II/2. Semitas occidentales*, Sabadell-Barcelona 1995; BAUMGARTEN, A.I., *The Phoenician History of Philo of Byblos. A commentary*, Leiden 1981; BENZ, F., *Personal Names in the Phoenician and Punic Inscriptions*, Roma 1972; BERNABÉ, A., «Generaciones de dioses y sucesión interrumpida. El mito hitita de Kumarbi, la "Teogonía" de Hesíodo y la del "Papiro de Derveni"», *Aula Orientalis* 7 (1989) 159-179; CLEMEN, C., *Die phönikische Religion nach Philo von Byblos*, Leipzig 1939; CORS MEYA, J., *A Concordance of The Phoenician History of Philo of Byblos*, Sabadell-Barcelona 1995; DRIVER, G.R., *Canaanite Myths and Legends*, Edimburg 1956; EBACH, J., *Weltentstehung und Kulturentwicklung bei Philo von Byblos*, Stuttgart-Colònia-Mainz 1979; EDMUNDS, L., (ed.), *Approaches to Greek Myth*, Baltimore-Londres 1990; EISSFELDT, O., *Ras*

L'època de Filó de Biblos, a què al principi hem fet referència, és concretament la dels segles I-II dC (anys 64-141). Com diuen alguns testimonis antics, fou contemporani d'Adrià.² La dificultat per conèixer la seva obra ja l'hem apuntada: és deguda principalment al fet que ens ha arribat dispersa i fragmentària. Si ho expliquem respecte de la *Història fenícia*, convé tenir present que ens ha pervingut, sobretot, per la citació que en fa Eusebi de Cesarea, dels segles III-IV dC (anys 260-340), en la seva obra *Praeparatio euangelica*. Diem citació perquè és principalment una sola citació, subdividida pels editors en fragments, llarga; gràcies a ella posseïm algunes parts senceres de l'obra original. Hem d'afegir que, encara que es tracta d'un testimoni dos segles posterior, la garantia que mereix Eusebi de Cesarea, per la fidelitat escrupolosa manifesta en les nombroses citacions que conté en les seves obres i que, sortosament, s'han pogut comprovar, fa que ens sigui per-

-
- Schamra und Sanchuniathon*, 1939; *Sanchunjaton von Berut und Ilumilku von Ugarit*, Halle 1952; «Phönikische und Griechische Kosmogonie», *Elements Orientaux dans la Religion Grecque Ancienne* (París 1960), 1-15; EUSEBE DE CÉSARÉE, *La Préparation Évangélique. Livre I*, Introducció, text grec, traducció i comentari de J. SIRINELLI et É. DES PLACES. Les Éditions du Cerf (Sources Chrétiennes 206), París 1974; *La Préparation Évangélique. Livres IV-V, 1-17*, introducció, traducció i notes d'O. ZINK. Text grec revisat per É. DES PLACES. Les Éditions du Cerf (Sources Chrétiennes 262), París 1979; FILÓN DE BIBLOS, «La Historia fenicia», traducció, introducció i notes de J. CORS I MEYA, a *El continuum cultural cananeo*, per G. del Olmo Lete (Sabadell-Barcelona 1996), 141-160; HERENNIUS PHILO, *De diversis verborum significationibus*, text crític, introducció, comentari i índex a cura de VINCENZO PALMIERI, Nàpols 1988; HESIODI *Theogonia, Opera et dies, Scutum*, edidit F. SOLMSEN. *Fragmenta selecta*, ediderunt R. MERKELBACH et M.L. WEST, Oxonii 1970; JEAN, CH.-F.; HOFTUIZER, J., *Dictionnaire des inscriptions sémitiques de l'Ouest*, Brill, Leiden 1965; KIRK, G.S.; RAVEN, J.E., *The Pre-Socratic Philosophers*, Cambridge 1963. Trad. cast.: *Los filósofos presocráticos*, Madrid 1979 (rp. de 1970); — *La religione fenicia. Matrici orientali e sviluppi occidentali*, actes del col·loqui a Roma, 6 de març de 1979, Roma 1981; — *Les religions du Proche-Orient asiatique. Textes babyloniens, ougaritiques, hittites*, presentats i traduïts per R. LABAT, A. CAQUOT, M. SZNYCER, M. VIEYRA, París 1970; LÓPEZ, J.; SANMARTÍN, J., *Mitología y Religión del Oriente Antiguo. I. Egipto - Mesopotamia*, Sabadell-Barcelona 1993; MANDER, P.; DURAND, J.M., *Mitología y Religión del Oriente Antiguo. II/1. Semitas occidentales*, Sabadell-Barcelona 1995; MARCO SIMÓN, F., *Illud tempus. Mito y cosmogonía en el mundo antiguo*, Saragossa 1988; MASSON, E., *Recherches sur les plus anciens emprunts sémitiques en grec*, París 1967; MONDI, R., «Greek mythic thought in the light of the Near East», *Approaches to Greek myth*, ed. per L. Edmonds (Baltimore 1990) 142-198; OLMO LETE, G. DEL, *Mitos y Leyendas de Canaán. Según la tradición de Ugarit*, textos, versió i estudi, Madrid 1981; *La religión cananea según la liturgia de Ugarit. Estudio textual*, Sabadell-Barcelona 1992; *El continuum cultural cananeo. Pervivencias cananeas en el mundo fenicio-púnico*, Sabadell-Barcelona 1996; PHILO OF BYBLOS, *The Phoenician History*, introducció, text crític, traducció i notes de H.W. ATTRIDGE i R.A. ODEN JR., *The Catholic Biblical Quarterly* (Monograph Series 9), Washington 1981; RIBICHINI, S., *Poenus advena. Gli dei fenici e l'interpretazione classica*, Roma 1985; «Traditions phéniciennes chez Philon de Byblos: une vie éternelle pour des dieux mortels», a *Apocalypses et voyages dans l'au-delà*, per C. Kapler i col. (París 1987), 101-116; SCHIFFMANN, I., *Phönizisch-Punische Mythologie und geschichtliche Überlieferung in der Widerspiegelung der antiken Geschichtsschreibung*, Roma 1986; SCHWABL, H., «Welterschöpfung», *RE Suppl. IX* (Stuttgart 1962), 1.433-1.582; SOLMSEN, F., «The two Near Eastern sources of Hesiod», *Hermes 117* (1989) 413-422; WALCOT, P., *Hesiod and the Near East*, Cardiff 1966; WEST, M.L. (ed.), *Hesiod. Theogony*, Oxford 1966 (1971).
2. Cf. els testimonis 1 i 2, de *La Suda*, citats en l'edició del text que precedeix la *Concordança* mencionada en la nota anterior: CORS MEYA, J., *A Concordance of The Phoenician History of Philo of Byblos* (Sabadell-Barcelona 1995), p. 9.

fectament legítim considerar autèntics els escrits que transmet com a propis de Filó i, d'una manera específica, l'obra teològica que ens ocupa sobre els fenicis.³

L'obra de Filó, l'hem de situar, culturalment i lingüísticament, en el marc de la κοινή i de l'aticisme del segle II dC.⁴ Hom vol tornar a escriure l'àtic amb una renovada correcció i, d'això, l'obra de Filó que comentem n'és un clar exemple. Culturalment, volem destacar dos aspectes, ben propis de l'època, que han tingut molta incidència en l'elaboració d'aquesta obra i que, de retruc, poden haver influït en els trets lingüístics que ens interessin: d'una banda, el marcat sentit profenicic que l'autor ens demostra, amb un clar component d'oposició frontal, principalment, a tot allò que faci referència al món grec i a l'herència que aquest món deu haver deixat en els pobles veïns; d'altra banda, l'autor s'arranglera amb el corrent mitològic evermerista i ens relata des d'aquesta perspectiva, traduint-les (tal com ens diu) del fenici, les narracions cosmogonicoteogòniques que li han arribat del propi cabal cultural.

3. Tots els estudiosos estan d'acord respecte de la fidelitat d'Eusebi, com a transmissor, en les seves citacions textuals, a partir de totes les que avui dia són comprovables; aquest fet li atorga plena credibilitat en els altres casos en què manquen fonts paral·leles per poder fer la comprovació (com succeeix amb la *Història fenícia* de Filó). Vegeu sobre tot això els autors mencionats a la bibliografia de la nota 1 que tracten de Eusebi de Cesarea; p.e., É DES PLACES, «Introduction générale», a EUSÈBE DE CÉSARÉE, *La Préparation Évangélique. Livre I* (París 1974), esp. p. 58-60, on cita i comenta una abundant bibliografia sobre el tema.
4. No hi ha cap estudi monogràfic referent a la llengua de Filó. Ara bé, des d'una perspectiva més àmplia, pel que fa a una bibliografia indicativa sobre la llengua grega de l'època i del gènere en què Filó va compondre la *Història fenícia*, parant una especial atenció a la sintaxi, i sobre les llengües semítiques que, en el seu cas, en foren un rerafons inspirador, podem esmentar la següent: ADRADOS, F. R., *Nueva sintaxis del griego antiguo*, Madrid 1992; ALFAGEME, I. R., «Notas sobre la evolución del sistema vocálico en la *koiné*», *CFC* 9 (1975) 339-379; «Decadencia dialectal y expansión de la *Koiné*», *Actas del VI Congreso Español de Estudios Clásicos I*, Madrid 1983, 37-64; *Nueva gramática griega*, Madrid 1988; AMIGUES, S., *Les subordonnées finales par ὅπως en attique classique*, Paris 1977; ANDERSON, I. M., *The Grammar of Case: towards a Localistic Theory*, Cambridge 1971; ANLAUF, G., *Standard Late Greek oder Attizismus? Eine Studie zum Optativgebrauch im nachklassischen griechisch*, Colònia 1960; BLOMQUIST, J., *Das sogenannte καὶ adversativum. Zur Semantik eines griechischen Partikel*, Uppsala-Estocolm 1979; BRANDENSTEIN, W., *Griechische Sprachwissenschaft III*, Berlín 1966; CHANTRAINE, P., *Grammaire Homérique, II. Syntaxe*, Paris 1953; DAVID, J., *La notion d'aspect*, Paris 1980; DEFERRARI, R. J., *Lucian's Atticism. The morphology of the Verb*, Amsterdam 1979; DUHOUX, Y., *Le verbe grec ancien. Éléments de morphologie et de syntaxe historiques*, Louvain-la-Neuve 1992; FOUCAULT, J., *Recherches sur la langue et le style de Polybe*, Paris 1972; FOURNIER, H., *Les verbes «dire» en grec ancien*, Paris 1946; GARCÍA GUAL, C., *El sistema diatélico en el verbo griego*, Madrid 1970; GARCÍA VALDÉS, M., «La lengua griega en la Vida de Eurípides de Sástiro», *Emerita* 59 (1991) 359-369; GAUSS, G. E., *Parataxis by means of καὶ in the Gospel of St. Luke*, Ann Arbor 1982; GILDERSLEEVE, B. L., *Syntax of classical Greek, from Homer to Demosthenes*, Groningen 1980 (rp.); GOODWIN, W. W., *A Greek Grammar*, Londres ²1894 (rp. St. Martin's Press, 1983); HEGER, K., *Sprachgebrauch und Semantik. Das Beispiel der grammatischen Kategorien Person und Numerus*, Heidelberg 1980; HOFFMANN, O.; DEBRUNNER, A.; SCHERER, A., *Historia de la lengua griega*, tr. esp., Madrid 1973 (Berlín 1969); HUMBERT, J., *Syntaxe grecque*, Paris ³1960/rp.1972 (1945); JOÛON, P.; MURAOKA, T. *A Grammar of Biblical Hebrew*, Pontificio Istituto Biblico, Roma 1993 (1991), 2 vols. (1.: *I. Orthography and Phonetics*; II, *Morphology*; 2.: *III, Syntax, Paradigms and Indices*); KÜHNER, R.; GERTH, B., *Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache, II. Satzlehre*, Hannover-Leipzig ³1898-1904,

Des del punt de vista metodològic, com a conseqüència immediata del que comentàvem anteriorment sobre la procedència fragmentària i per via indirecta del text de la *Història fenícia*, cal tenir una cura especial a l'hora de delimitar el text objecte d'estudi. Eusebi, ja ho hem exposat, és un transmissor fidel, però fa petites introduccions i, de vegades, afegeix imperceptiblement breus comentaris personals. En definitiva, doncs, s'ha de destriar bé tot això per tal d'aconseguir que el text que hem d'analitzar sigui el més semblant possible al text que va compondre Filó. Per dur-ho a terme, hem seleccionat només els textos posats explícitament per Eusebi en boca de Filó de Biblos; a més, en una segona revisió del text resultant, hem tret també els fragments on s'exposa clarament una citació indirecta de Filó o un simple resum de les seves paraules o pensament per part d'Eusebi de Cesarea; i encara, hem eliminat igualment alguna expressió d'Eusebi sols introductòria o de lligam d'una citació explícita de Filó que ens havia passat desapercebuda en la primera selecció comentada abans. Aquesta opció ha estat presa tenint en compte que l'estudi del text és al capdavant sintàctic i, per tant, cal que ens basem en el text més aproximat possible al que va compondre Filó; probablement no hauria calgut prescindir de les citacions indirectes o resums esmentats en un estudi del text més de contingut o bé de lèxic.

2 vols.; KURZOVÁ, H., *Zur syntaktischen Struktur des Griechischen. Infinitiv und Nebensatz*, Amsterdam-Praga 1968; LASSO DE LA VEGA, J. S., *Sintaxis griega I*, Madrid 1968; LIGHTFOOT, D., *Natural Logic and Greek Moods*, l'Haia-París 1975; LÓPEZ EIRE, A., «Del ático a la koiné», *Emerita* 49 (1981) 377-392; «Fundamentos sociolingüísticos del origen de la koiné», *CFC 17* (1982) 21-53; MEIER-BRÜGGER, M., *Griechische Sprachwissenschaft*, Berlín-Nova York 1992, 2 vols.; MEILLET, A., *Aperçu d'une histoire de la langue grecque*, París ⁸1975; MEYER, R., *Gramática de la lengua hebrea*, trad. de l'alemany pel prof. A. Sáenz-Badillos, Riopiedras, Barcelona 1989 (Berlín 1969, 3 vols.); MONTEIL, P., *La phrase relative en grec ancien*, París 1963; MOSCATI, S.; SPITALER, A.; ULLENDORFF, E.; VON SODEN, W., *An Introduction of the Comparative Grammar of the Semitic Languages. Phonology and Morphology*, ed. per S. MOSCATI, Hartassowitz, Wiesbaden 1980 (1969, 1964); MULLER, H., *Historische Grammatik der Hellenistischen Sprache, I-II*, Leiden 1891-1892; MUSSIES, G., *The Morphology of Koine Greek*, Leiden 1971; PISANI, V., *Storia della lingua greca*, Torí 1960; PÖSCHL, H., *Die griechische Sprache*, Munic ⁴1961; RADERMACHER, L., «Koiné», *Wiener Sitzungsberichte*, 224/5 (1947); RIJKSBARON, A., *The syntax and semantics of the verb in classical Greek*, Amsterdam 1984; RUIGH, C. J., *Autour de «te épique». Études sur la syntaxe grecque*, Amsterdam 1971; RUIPÉREZ, M. S., *Estructura del sistema de aspectos y tiempos del verbo griego antiguo*, Salamanca 1954. Tr. francesa: *Structure du système des aspects et des temps du verb grec ancien. Analyse fonctionnelle synchronique*, París 1982; RUIZ MONTERO, C., «Una interpretación del 'estilo xai' de Jenofonte de Éfeso», *Emerita* 50 (1982) 305-313; SCHWYZER, E.; DEBRUNNER, A., *Griechische Grammatik*, Munic 1939-1971, 4 vols. (⁴1968-1971); SEJKIRK, E., *The syntax of words*, Cambridge 1982; SERBAT, G., *Cas et fonctions. Étude des principales doctrines casuelles du Moyen Age à nos jours*, París 1981. Tr. esp.: *Casos y funciones. Estudio de las principales doctrinas casuales, de la Edad Media a nuestros días*, Madrid 1988; SIHLER, A. L., *New comparative grammar of Greek and Latin*, Oxford 1995; SMYTH, H. W.; MESSING, G. M., *Greek Grammar*, Cambridge (Massachusetts) ²1956/rp. 1984 (1920); STAHL, J. M., *Kritisch-historische Syntax des griechischen Verbums der klassischen Zeit*, Hildesheim 1965 (rp.; Heidelberg 1907); TOURATIER, C., *La relative. Essai de théorie syntaxique (à partir de faits latins, français, allemands, anglais, grecs, hébreux, etc.)*, París 1980; TRENKNER, S., *Le style xai dans le récit attique*, Assen 1960; WACKERNAGEL, J., *Vorlesungen über Syntax mit besonderer Berücksichtigung von Griechisch,...*, Basilea ²1926-1928/rp.1950 (1920-1924), 2 vols.

En les edicions d'aquesta obra de Filó de Biblos s'usa la numeració dels llibres, capítols i paràgrafs corresponents de la *Praeparatio euangelica* d'Eusebi de Cesarea, a la qual numeració s'han afegit títols i subtítols; l'hem completada amb la subdivisió d'alguns paràgrafs en subparàgrafs (indicats per les lletres *a, b, c i d*). Tot això per facilitar-ne la visió de l'estructura i per fer més àgil la localització dels mots en les citacions textuals.⁵ D'acord, doncs, amb una tal numeració, la part principal de la *Història fenícia* (a banda dels testimonis inicials inclosos en el text editat, curts, i d'alguns fragments finals, incomplets, procedents de les citacions d'altres autors),⁶ està integrada per una secció del llibre primer i una altra del llibre quart de la *Praeparatio euangelica* (= *PE*); és la següent: I 9,19 - 10,55 i IV 16,6.11. Atès que el principi cal considerar-lo com un testimoni introductori d'Eusebi (I 9,19-22), que IV 16,6 és un testimoni de Porfiri i que IV 16,11 és una repetició de I 10,44 (literal si ens referim a la citació de Filó, que és el que aquí ens interessa; però amb petites diferències, en canvi, si ens referim a la mera presentació que Eusebi fa de la citació), podem precisar que el text bàsic que conservem de la *Història fenícia* de Filó de Biblos va de I 9,23 a 10,55 (llevat de 10,42b-43, que constitueix un incís procedent d'una altra obra de Filó: *Sobre els jueus*).⁷

Ara bé, d'acord amb el que anteriorment apuntàvem, hem hagut de prescindir en aquest text bàsic dels passatges que no reflecteixen el text exacte que Filó va compondre (tot deixant-lo, doncs, sense les introduccions o expressions d'enllaç, resums o citacions indirectes i comentaris per part d'Eusebi, i sense algunes citacions directes que hi ha d'altres autors). Així, el text resultant definitiu, que considerem el més proper al que va escriure Filó⁸ i que ha estat la base del nostre estudi morfosintàctic, consta dels paràgrafs següents (s'ha d'advertir que l'apòstrof «'» afegit a una de les lletres indicadores de subparàgraf assenyala que es tracta de la segona part

5. Sobre el que fa referència a la numeració i per a altres precisions relatives a aquest tema, vegeu el que ja hem exposat en treballs anteriors, citats a la nota 1, sobretot CORS MEYA, J., *A Concordance of The Phoenician History of Philo of Byblos* (Sabadell-Barcelona 1995), p. 5-8; també, la nostra traducció, la introducció i les notes de FILÓN DE BIBLOS, «La *Historia fenícia*», en *El continuum cultural cananeo*, per G. del Olmo Lete (Sabadell-Barcelona 1996), esp. p. 143-145. Hi comento les subdivisions mencionades dels paràgrafs i altres detalls de l'edició del text de Filó que precedeix la *Concordance*, comentaris aplicables, naturalment, a la traducció del text. S'ha d'advertir que, en les citacions més llargues que posteriorment farem, seguirem el text grec, sistema de citació i d'indicació de variants —en les citacions més curtes o en les llistes de mots, només el text i el sistema de numeració i subdivisió— de l'edició esmentada del text de Filó publicada junt amb la *Concordance*. A ella ens remetem en tots els casos; també, per aclarir —en les citacions llargues— el significat de les abreviatures usades indicatives dels editors o el significat d'altres signes.
6. Cf. les dades concretes d'aquests altres testimonis i fragments en les obres sobre Filó citades en la nota 1; especialment, p.e., en els llocs mencionats de les dues obres tornades a citar en la nota anterior.
7. No considerem els fragments finals, transmesos per Lidi (s. VI dC) i Esteve de Bizanci (s. VI dC), perquè són curts, incomplets i gairebé no contenen cap citació literal de les paraules de Filó. Vegeu, sobre aquests fragments, la bibliografia que en la nota precedent acabem de recordar.
8. Només amb alguns incisos d'Eusebi inevitables, posats per tots els editors —o per la majoria d'ells— entre parèntesis, normalment d'un sol mot (φησί) —surt algunes, poques, vegades, no sempre referit amb certesa a Eusebi— o, a tot estirar, de quatre mots (τοῦτο δὲ νύκτα ἐξιμνήθει) —surt una sola vegada: I 10, 7a'. Els hem comptat dins el conjunt per no esmicolar en excés el text, atès que la seva incidència és, de fet, poc important.

del subparàgraf corresponent; aquí, concretament, *6d'*, *7a'*, *9a'* i *10a'* fan referència al text que resta partir del tercer mot d'aquests subparàgrafs, després d'un adverb i un verb de *dir* introductoris que queden exclosos):

PE I 9, 24.26.27b.28b.29b-d; 10, 6b-c.d'; 10, 1-2.4.5b.7a'-b.8b.9a'-b.10a'-c.11-29.31-39.40b-c.41.44b-c.46-48.49a.c.50-51.52a.c.53.

Sobre aquest text, després d'haver-ne analitzat els elements i haver-lo examinat en el seu conjunt, hem procurat abordar, paral·lelament a la labor de traducció, la codificació morfològica i sintàctica de tots els mots, parant una particular atenció també en les formes verbals, al tipus d'oració de la qual són cadascuna element primordials constitutius. La metodologia seguida no ha estat en absolut mecànica, sinó que, amb l'ajut d'una concordança d'ampli context, s'ha pogut esbrinar, tenint tots els indicis a l'abast, la funció de cadascun dels mots dins del seu context concret en cada ocasió. A partir, alhora, d'una correspondència dinàmica amb la forma del mot, forma que moltes vegades, precisament, només es pot destriar amb certesa —i atribuir a una de les categories en cada cas possibles de fet— dins el marc real on el mot és utilitzat.

Els codis distintius de cadascuna de les formes i funcions s'han incorporat a l'entrada de cada mot en la concordança esmentada. Des d'aquest moment, l'ordinador, que al principi ha facilitat la concordança i la presentació dels successius contextos dels mots per a examinar-ne la forma i la funció, ofereix ara la rapidesa de la consulta immediata d'un, dos, tres, quatre... codis simultàniament, per tal d'establir connexions, matisar les comparacions i, en definitiva, aprofundir l'estudi morfosintàctic amb un ventall amplíssim de possibilitats. L'avantatge, respecte d'altres mètodes amb suport informàtic aparentment semblants, és la disponibilitat conjunta de tots els codis que interessin, morfològics i sintàctics, alhora. Han estat aconseguits els sintàctics, un a un, per la labor directa d'anàlisi sobre el text, i comprovats també personalment, de la mateixa manera, un a un; els morfològics, més fàcilment, perquè en molts casos pot donar-se en aquest camp un eficaç ajut informàtic. La dificultat principal rau en l'esforç personal que s'exigeix, perquè la feina és minuciosa, delicada (amb risc humà d'equivocacions per monotonia, que cal solucionar amb una sistemàtica tanda de controls) i lenta, almenys relativament. Els fruits que es poden aconseguir, però, són destacables, com hem apuntat abans, i fan que hom consideri adequat l'esforç exigit, sobretot perquè, a més de construir així bases de dades importants que romandran sempre útils per a la recerca, obtenim al mateix temps un material que pot resultar també de gran utilitat, sens dubte, per a la docència (les possibilitats d'exemplificació desborden qualsevol previsió) i per a estimular des de la docència l'afany investigador.

Hem incorporat, a cadascun dels gairebé tres mil mots del text (exactament, 2.814), d'un a sis codis, segons ho exigien les seves característiques morfosintàctiques. Els codis són senzills, fàcilment identificables i col·locats en un ordre preestablert, que hem procurat que fos relativament lògic. Per no allargar-nos amb dades tècniques, esmentarem els camps que han estat codificats i en alguns d'ells, els més generals o que ara al principi poden resultar més il·lustratius, n'especificarem determinats tipus o subtipus. Després, quantificarem les incidències més

significatives, com a primera aproximació descriptiva a la llengua de la *Història fenícia* de Filó de Biblos.

El camp més general és el que fa referència fonamentalment a les menes de mots. Hem ampliat la divisió més habitual (substantiu, adjectiu, pronom, verb...) per donar cabuda als subtipus que realment surten a l'obra. A tall d'exemple, perquè més endavant ja els farem constar tots quan presentem la llista de freqüències de cadascun, podem esmentar els següents: subtipus de substantiu (p.e., nom propi; nom propi, terme adjunt de nom propi; nom propi com a títol d'obra literària;...), subtipus de verb (p.e., temps d'indicatiu de present; temps d'indicatiu de passat; temps d'indicatiu de futur; optatiu; infinitiu; ...).

Des d'una perspectiva principalment morfològica, pel que fa al verb, el camp dels temes i el camp de les veus. A més, concretament respecte del participi i d'algun infinitiu (amb article), el camp dels casos. També, quant a les formes personals, el camp del nombre i la persona. En canvi, quant al participi, el camp del gènere i el nombre. Pel que fa al substantiu, adjectiu, pronom, article i altres elements determinatius, el camp dels casos. També, el camp del gènere i el nombre.

Des d'una perspectiva principalment sintàctica, pel que fa als elements declinables⁹ (llevat dels participis amb valor, per context, sobretot predicatiu, verbal), el camp de les funcions dins la clàusula o oració. A tall d'exemple, perquè tot seguit les farem constar amb més detall quan en presentem les freqüències respectives, podem mencionar les funcions següents: tipus de complement verbal d'objecte (d'objecte directe; d'objecte indirecte), subtipus de complement verbal circumstancial o adverbial (p.e., circumstancial adverbial; circumstancial preposicional), subtipus de complement nominal de règim (p.e., de règim adnominal; de règim preposicional).

A més, el camp de l'exclusió —o inclusió— respecte del recompte casual-funcional, per tal de prescindir —o no—, però tan sols quant a la quantificació, de les funcions compartides per concordança, dins d'un sintagma, per l'element dependent amb l'element de qui depèn (p.e., l'article i l'adjectiu: no se'ls compta, a part del substantiu, el cas-funció que amb ell comparteixen per concordança; sí, és clar, la funció determinativa o adjectiva). Pel que fa al verb, continuant des de la perspectiva principalment sintàctica, el camp de la mena d'oració o clàusula de la qual cada forma verbal és element constituent primordial. Finalment, pel que fa a tot tipus de mots, el camp de les característiques poc freqüents, tant morfològiques com sintàctiques, complementàries de les considerades en els altres camps (p.e., forma indeclinable,¹⁰ valor de potencial de passat, optatiu oblic...).

Com a primera aproximació descriptiva a la llengua de la *Història fenícia* de Filó de Biblos, a fi d'aconseguir-ne una certa visió de conjunt, oferirem ara l'exposició de freqüències com abans hem anunciat, tot seguint tres dels camps codificats que

9. El «declinable» d'ara no és l'oposat a l'«indeclinable» que esmentarem posteriorment, com s'explica en la propera nota.
10. Entenem aquí «indeclinable» no en el sentit de 'sense casos' o 'sense declinació', sinó en el sentit de 'amb tots els casos iguals', perquè ens referim a mots pertanyents a una categoria flexiva, encara que en un cas concret, per motius diversos, la flexió no es manifesti o no pugui manifestar-se externament. Cf. la nota anterior.

emmarquen el tema que ens ocupa i on, sens dubte, trobarem incidències ben significatives: un de general, un de més aviat morfològic i un de més aviat sintàctic.

I. Distribució de les paraules usades per categories i freqüència del seu ús¹¹

— noms propis	281
nom propi (personal, geogràfic ...):	256
nom propi, terme adjunt o substitut de nom propi (gentilicis, sobrenoms ...):	6
nom propi, per ser nom de títol d'obra literària:	9
adjectiu, terme adjunt de nom propi, o equivalent, o de títol d'obra literària (epítets ...):	10
— noms comuns	573
nom comú o adjectiu substantivat:	543
gentilici, substantivat com a nom comú:	30
— adjectius	151
adjectiu (qualificatiu, gentilici):	107
adjectiu numeral:	43
adjectiu possessiu:	1
— articles	363
— adjectius / pronoms demostratius	69
— adjectius / pronoms indefinits i interrogatius	43
— adjectius / pronom indefinit:	43
— pronoms personals i reflexius	78
— pronoms / adjectius relatius	55
— adverbis	106
— preposicions	195
— conjuncions	426
— interjeccions	0
— formes verbals: indicatiu	251
temps de present de tema I (present):	81
temps de present de tema III (perfet):	9
temps de passat de tema I (present):	42
temps de passat de tema II (aorist):	118
temps de futur de tema IV (futur):	1
— formes verbals: subjuntiu	2
temps de tema II (aorist):	2
— formes verbals: optatiu	3
temps de tema I (present):	2
temps de tema II (aorist):	1

11. En aquesta primera distribució general per categories, tenim en compte tots els mots, també les lliçons variants d'algun(s) dels quatre editors reflectits en l'edició del text de Filó que hem publicat com a part prèvia de la *Concordança* citada en les notes 1-2: CORS MEYA, J., *A Concordance of The Phoenician History of Philo of Byblos* (Sabadell-Barcelona 1995), p. 11-19. Com hem indicat a la nota 5, és l'edició que utilitzem. Tenim en compte unes tals lliçons variants perquè ofereixen diferències, sobretot morfològiques, d'interès i són relativament molt poques en nombre; convé tenir-les presents, doncs, en una llista general. També, en la llista sobre els casos, que ve a continuació, així mateix general dins el seu caràcter marcadament morfològic.

— formes verbals: infinitiu	68
de tema I (present):	29
de tema II (aorist):	34
de tema III (perfet):	5
— formes verbals: participi	150
de tema I (present):	62
de tema II (aorist):	72
de tema III (perfet):	16
Total	2.814

II. Distribució de les paraules segons el cas en què estan i freqüència de cadascun dels casos¹²

— nominatiu	473
en substantius, adjectius, pronoms, articles o altres elements determinatius:	377
en participis:	95
en infinitius (amb article):	1
— acusatiu	568
en substantius, adjectius, pronoms, articles o altres elements determinatius:	542
en participis:	26
— nominatiu o acusatiu neutres d'element purament determinatiu	46
— genitiu	443
en substantius, adjectius, pronoms, articles o altres elements determinatius:	423
en participis:	18
en infinitius (amb article):	2
— datiu	236
en substantius, adjectius, pronoms, articles o altres elements determinatius:	225
en participis:	11

III. Distribució dels mots per sintagmes segons la funció que fan en l'oració i freqüència de cadascuna de les funcions¹³

— subjecte	253
com a nucli un element declinable ¹⁴ no verbal:	246
com a nucli un participi substantivat:	6
com a nucli un infinitiu (amb article):	1

12. Vegeu la nota anterior.

13. Aquí no tenim en compte les lliçons variants comentades en la nota 11, perquè, sota distinta forma, representen la mateixa funció que la lliçó que substitueixen.

14. Aquí, com en la nota 10, «declinable» vol dir 'pertanyent a una categoria de mots que es declinen', encara que en algun cas concret un mot sigui «indeclinable», simplement perquè la seva declinació no es manifesta externament. Vegeu també la nota 9.

— complement verbal d'objecte directe	222
com a nucli un element declinable no verbal:	218
com a nucli un participi substantivat:	4
— substantiu com a comp. nominal de concordança (aposició)	45
com a nucli un element declinable no verbal:	40
com a nucli un participi substantivat:	5
— adjectiu com a complement nominal de concordança ¹⁵	1
adjectiu relatiu:	1
— determinatiu en concordança com a complement nominal	13
element determinatiu:	13
— complement nominal de règim adnominal	155
com a nucli un element declinable no verbal:	153
com a nucli un participi substantivat:	2
— complement nominal de règim preposicional	26
com a objecte un element declinable no verbal:	26
— complement verbal d'objecte indirecte	51
com a nucli un element declinable no verbal:	51
— complement verbal circumstancial adverbial	49
com a nucli un element declinable no verbal:	48
com a nucli un infinitiu (amb article):	1
— complement verbal circumstancial preposicional	177
com a objecte un element declinable no verbal:	175
com a objecte un participi substantivat:	1
com a objecte un infinitiu (amb article):	1
— complement predicatiu	80
com a nucli un element declinable no verbal:	80
— predicat nominal	38
com a nucli un element declinable no verbal:	37
com a nucli un participi substantivat:	1

Després d'aquesta visió de conjunt, hem de passar a abordar l'examen del text des de la perspectiva morfosintàctica que ens hem proposat. De primer, ho drem a terme amb una intenció d'anàlisi sobretot morfològica, tot parant atenció particularment als elements recollits de tipus nominal, per tal de fer-ne una primera valoració; més endavant —en una segona part—, hi aprofundirem aportant-hi principalment la visió complementària sintàctica, tant sobre el material nominal ja exa-

15. En presentar la distribució de les funcions per sintagmes, prescindim aquí de la funció adjectiva o determinativa, altrament molt abundants —com tindrem ocasió de comprovar per la llista d'adjectius que oferirem posteriorment—, dins el sintagma nominal. Només fem constar, en aquest paràgraf i en el següent, casos peculiars de complement adjectiu (un únic cas de relatiu adjectiu, que complementa un substantiu de la seva clàusula que hauríem esperat que fos l'antecedent: 10, 46b₂) i casos peculiars de determinatiu com a complement (un cas que és gairebé un predicatiu —10, 39b—, vuit duals i quatre demostratius amb valor predicatiu intensiu). Pel que fa a les aposicions, i per un motiu semblant, tampoc no les hem fetes constar totes en el paràgraf precedent, però en un percentatge molt diferent: hem prescindit només d'unes quantes aposicions, les senzilles d'un sol mot bàsicament i col·locades fent una unitat indestruable, dins el sintagma nominal, amb el mot que complementen.

minat com sobre la resta del material, i posant de manifest en un lloc destacat, naturalment, els elements de tipus verbal. Centrant-nos de moment, doncs, en el pla morfològic i nominal, convé d'entrada oferir algunes llistes de determinades categories de mots¹⁶ que poden resultar particularment reveladores de la llengua grega usada per Filó en la seva *Història fenícia*, a fi d'escatir-ne certes característiques significatives o, potser, mancances destacables.

1. Noms propis, de personatges humans o divins i de llocs geogràfics. En ordre alfabètic i, dins de cada nom, per ordre de casos (**N** = nominatiu, **A** = acusatiu, **G** = genitiu i **D** = datiu), amb sigla acompanyada d'asterisc (*) si es tracta d'un mot indeclinable (és a dir, en què no s'hi manifesten externament les opcions formals de la declinació);¹⁷ i, a continuació, en cada cas, per ordre de funcions, tot posant al costat de la sigla del cas la sigla de la funció corresponent (**Sb** = subjecte, **OD** = objecte directe, **Ap** = aposició, **Ra** = c. de règim adnominal, **Rp** = c. de règim preposicional, **OI** = objecte indirecte, **Ca** = c. circumstancial adverbial, **Cp** = c. circumstancial preposicional, **Pr** = predicatiu i **PN** = predicat nominal):¹⁸

Ἄγorea ASb (10,11a)	Ἀλιέα ASb (10,11a)
Ἄγορος NPr (10,12b)	Ἀλιεῦσιν DOI (10,35)
Ἄγορῶται NSb+ (10,13)	Ἄμμων ASb (10,13)
Ἄγορῶταις DOI (10,35)	Ἄντιλίβανον ASb (10,9b)
Ἄγορῆς NPr (10,12b)	Ἄνωβρετ G*Pr (10,44c)
Ἄγορῶ GRa (10,12b)	Ἀπόλλων NAp (10,26)
Ἄδωδος NSb (10,31)	Ἄρειος NSb (10,49a)
Ἄθηνᾶ NSb (10,18a)	Ἄρτέμυδες NAp (10,24a)
Ἄθηνᾶς GRa (10,18a)	Ἄσκληπιός NAp (10,38)
Ἄθηνᾶ DOI (10,32b)	Ἄσκληπιόν AOD (10,25)
Αἴγυπτον AOD (10,38)	Ἀσάορτη NSb (10,31) [2]
Αἰῶνα ASb (10,7a) [2]	Ἀσάορτην ASb (10,32a)
Αἰῶνος GRa (10,9a)	Ἀσάορτην AAp (10,22)
Ἀλήται NPr (10,13)	Ἀσάορτης GRp (10,24) [2]

16. Si no s'indica altrament, s'inclouen en aquestes llistes, perquè són generals, tots els mots, també les lliçons variants de què abans hem parlat (vegeu la nota 11). Com a senyal distintiu, aquestes lliçons variants van en cursiva si la resta de la llista va en rodona i van sense cursiva (en rodona o en negreta) si els noms en una situació semblant en la resta de la llista van en cursiva (només en cursiva o en cursiva acompanyada de negreta, respectivament).

17. Vegeu la nota 10.

18. Assenyalo alguns noms propis (exactament, 6) amb una creu '+' darrera la sigla de la funció sintàctica per indicar que alguns editors (entre els quatre a qui hem fet referència a la nota 11 —cf., també, la nota 5—) els consideren noms comuns i no propis. Si el signe és '·' (punt alt), significa que és només un d'aquests editors el qui considera el nom comú (es tracta, concretament, de 4 noms).

- Ἄτλαντα AAp (10,16.20) [2]
 Ἄττικῆς GRa (10,32b)
 Ἄφροδίτην APN (10,32a)
 Βααλίδι DAp (10,35)
 Βάαν G*Ap (10,7a)
 Βαίτυλον AAp (10,16)
 Βεελσάμην A*OD (10,7b)
 Βήλου GRa (10,26)
 Βηροῦθ N*Pr (10,15a)
 Βηρυτόν AOD (10,35)
 Βηρυτόν ACp (10,35)
 Βραθύ A*Sb (10,9b)
 Βύβλον AOD (10,35)
 Βύβλον AAp (10,19b)
 Βύβλον ACp (10,15a)
 Γενεάν APr (10,7b)
 Γένος APr (10,7b)
 Γένους GCp+ (10,9a)
 Γῆ NSb (10,16)
 Γῆ NPr (10,15c)
 Γῆν ASb (10,17)
 Γῆν AAp (10,16)
 Γῆς GCp (10,18a)
 Γῆϊνον APr (10,12a)
 Δαγών NSb (10,25)
 Δαγών A*Ap (10,16)
 Δαγώνος GAp (10,36)
 Δαγώνι DOI (10,18b)
 Δαίμονα APr* (10,48.51) [2]
 Δημαροῦς NSb (10,28) [3]
 Δημαροῦν APr (10,19a)
 Δημαροῦντι DOI (10,27)
 Δημαροῦντι DCa (10,28)
 Δία APr (10,11c)
 Διόσκουροι NSb (10,14a)
 Διοσκούρων GRp (10,20)
 Διώνης GAp (10,22)
 Διώνης GCp (10,24b)
 Διώνη DAp (10,35)
 Εἰμαρμένην AOD (10,23)
 Εἰσίριος NSb (10,39b)
 Ἐλιοῦμ N*Sb (10,15a)
 Ἐλιοῦν N*Sb (10,15a)
 Ἐπήεις NSb (10,49) [2]
 Ἐπίγειος NSb (10,15b)
 Ἐρμῆς NSb (10,18a)
 Ἐρμῆν APr (9,24b; 10,14a) [2]
 Ἐρμοῦ GRa (10,18.20) [2]
 Ἐρμῆ DOD (10,17)
 Ἐρως NAp (10,24b)
 Ζεὺς NSb (10,31)
 Ζεὺς NAp (10,26)
 Ζεὺς NPr (10,25)
 Ζεὺς NPN (10,7b)
 Ζοφασμῖν N*Pr (10,2)
 Ζωροάστρης NSb (10,52a)
 Ἥλ A*Pr (10,44c)
 Ἥλος NSb (10,29a)
 Ἥλον AAp (10,16)
 Ἥλου GRa (10,20)
 Ἡρακλῆς NSb (10,27)
 Ἡρως NPr* (10,12b)
 Ἡσίοδος NSb (10,40c)
 Ἡφαιστον APN (10,11b)
 Θαβίων NSb (10,39a)
 Θαβίωνος NSb (10,39a)
 Θάνατον APr (10,34)
 Θῆτα NPN (10,51)
 Θώθ A*Pr (9,24b; 10,14a) [2]
 Θωύθ A*Pr (9,24b; 10,14a) [2]
 Ἰεοῦδ A*Pr (10,44c)
 Κάβειροι NSb (10,14a)
 Κάβειροι NAp (10,38)
 Καβειροῖς DOI (10,35)
 Κάσσιον ASb (10,9b)
 Κάσσιον ACp (10,20)
 Κνήφ A*Pr* (10,48b)
 Κολπία GCp (10,7a)
 Κορύβαντες NSb (10,14a)
 Κρόνος NSb (10,17-23.32-33.35.37-38.44) [15]
 Κρόνος NAp (10,26)
 Κρόνος NPN (10,29a)
 Κρόνον AOD (10,22)
 Κρόνον AAp (10,16)
 Κρόνου GAp (10,20.36) [2]
 Κρόνου GRa (10,18.21.31.44) [4]
 Κρόνου GCp (10,20.23) [2]
 Κρόνω DOI (10,18.24.26.36) [4]
 Κρόνω DCa (10,37)

Κυνηγοί NSb+ (10,13)	ῥέας GAp (10,22)
Λίβανον ASb (10,9b)	ῥέας GCp (10,24.34) [2]
Μάγον ASb (10,13)	Σαγγουινιάθων NSb (9,24a)
Μέλλαθρος NSb (10,27)	Σάδιδον AAp (10,21)
Μέλλαρθος NSb (10,27)	Σαμημοῦμος NSb (10,9b)
Μισώρ A*Sb (10,13)	Σαμοθράκες NSb (10,14a)
Μισώρ G*Cp (10,14a)	Σιδών NSb (10,27)
Μουθ A*Pr (10,34)	Σίτων NPN (10,16)
Μώτ N*Sb (10,1-2) [2]	Συδέκ A*Sb (10,13)
Νηρεύς NSb (10,26)	Συδέκ G*Ra (10,38)
Νότου GRa' (10,38)	Συδέκ G*Cp (10,14a)
᾽Οσάνης NSb (10,52c)	Συδέκ D*OI (10,25)
Οὐρανός NSb (10,16-17.22-23.28-29) [7]	Συδὺκ A*Sb (10,13)
Οὐρανός NAp (10,23)	Συδὺκ G*Cp (10,14a)
Οὐρανόν AOD (10,16.18.29) [3]	Συδύκου GRa (10,38)
Οὐρανόν AAp (10,17)	Συδύκω DOI (10,25)
Οὐρανόν APr (10,15b)	Τάαντος NSb (9,24b; 10,14.46-47) [4]
Οὐρανοῦ GRa (10,18b)	Τάαντος NAp (10,36.38) [2]
Οὐρανοῦ GRp (10,18a)	Τααύτου GRa (9,24a; 10,5b) [2]
Οὐρανοῦ GCp (10,19a)	Τααύτου GCp (10,53)
Οὐρανῶ DOI (10,33)	Τααύτω DAp (10,38)
Οὔσως NSb (10,9b)	Τεχίτην APr (10,12a)
Οὔσων ASb (10,10b)	Τιπᾶνες NPr (10,13)
Οὔσων AAp (10,10a)	Τιτανίδες NAp (10,24a)
᾽Οφιονέως GPr (10,50)	Τιτανίδων GRa (10,25)
᾽Οφίονος GPr (10,50)	Τύρον AOD (10,10a)
᾽Οφιωνέως GPr (10,50)	Τύρω DRp (10,10a)
Περαία DCp (10,26)	Τύρω DCp (10,31)
Περσεφόνη NSb (10,18a)	Τυφῶν NSb (10,26)
Πλούτωνα APr (10,34)	᾽Υψιστος NAp (10,15c)
Πνεύματι DOI+ (10,10b)	᾽Υψιστος NPr (10,15a)
Πόθος NAp (10,24b)	᾽Υψουράνιος NSb (10,9b)
Πόθος NPr+ (10,1b)	᾽Υψουράνιον ASb (10,10a)
Πόντος NSb (10,26.28) [2]	᾽Υψουράνιου GRa (10,11a)
Πόντου GRa (10,26.35) [2]	Φερεκύδης NSb (10,50)
Πόντου GCp (10,27)	Φλόξ A*Sb (10,9a)
Πόντω DOD (10,28)	Φοινίκην AOD (10,7b)
Πόντω DCa (10,28)	Φοινίκης GRp (10,19b)
Ποσειδῶν NSb (10,27)	Φοινίκη DCa (10,12b)
Ποσειδῶνι DOI (10,35)	Φοίνικος GPr (10,39b)
Πρωτόγονον ASb (10,7a)	Φῶς ASb (10,9a)
Πρωτογόνου GRa (10,9a)	Χνᾶ G*Ra (10,39b)
Πῦρ ASb (10,9a)	Χουσῶρ A*Ap (10,11b)
Πυρὶ DOI+ (10,10b)	᾽Ωραν AOD (10,23)

El primer fet que sorprèn és el nombre i la varietat de noms propis que apareixen en aquest text, si ens atenem a la seva extensió i ho comparem amb el nombre de noms comuns. I ens estem referint a noms propis estrictament (256), sense comptar els termes adjunts i els noms de títol d'obra literària, que s'hi han d'afegir (25 més); no s'hi han d'afegir, en canvi, i els deixem, doncs, ara de banda, per tractar d'ells després amb els noms comuns, els gentilicis que, substantivats, actuen com a noms comuns normals. L'esmentada gran quantitat de noms propis s'explica, sobretot, pel contingut mític, cosmogònic, de l'obra. I arran d'això, precisament, ve el segon fet que hem de comentar, un dels trets morfològics més destacables del text que ens ocupa: hi ha 30 noms indeclinables en aquesta llista de noms propis, dels quals 22 són diferents. Són noms d'influència estrangera, molts d'ells transcripció grega d'un nom semític, cananeu (normalment fenici). Aquest influx semític es fa ben manifest en altres aspectes, també els sintàctics, com analitzarem en la segona part; ara bé, en el camp morfològic, no s'acaba l'influx en la majoria dels mots esmentats (són amb certesa d'origen semític,¹⁹ concretament: Ἀνωβρητ, Βάαυ, Βεελσάμην, Βηροϋθ, Δαγών, Ἐλιοϋμ, Ἐλιοϋν, Ζοφρασημίν, Ἥλ, Θώθ, Θωϋθ, Ἰεοϋδ, Μισώω, Μοϋθ, Μώτ, Συδὲκ, Συδύκ, Χουσώω), que es mantenen indeclinables en grec perquè no s'ha dut a terme fins al final l'adaptació a la llengua receptora: trobem altres mots ben declinables en què l'adaptació del mot fenici a la morfologia grega s'ha assolit en un grau acceptable (per exemple, Μέλκαρθος o Μέλκαθρος —10,27—).

Un tercer fet que és convenient comentar també és el que fa referència a dos dels noms indeclinables de què acabem de parlar: un, d'origen semític (Δαγών) —que, d'altra banda, es manifesta ben adaptat al grec amb una declinació paral·lela a aquesta forma indeclinable: cf. 10,18b.25.36, declinació que ens fa considerar-lo un cas semblant a Μέλκαρθος o Μέλκαθρος, citat ara mateix— i l'altre, de procedència indoeuropea, grega (Φλόξ). Tots dos noms els hem posat en la llista d'indeclinables perquè són acusatius: el primer (Δαγών) és masculí pel context on surt —confirmat per una oració de relatiu— (10,16) i pels contextos on apareix declinat, ja esmentats, i fa la funció d'aposiició a l'objecte directe; el segon (Φλόξ) és, com a nom comú, sempre femení, però aquí, pel context on surt, és el nom d'un mascle (10,9a) i fa la funció de subjecte d'una oració completiva d'infinitiu. En el primer cas, o bé s'accepta que és indeclinable en aquest cas concret o, atesos els paral·lels declinables, s'ha de considerar un error perquè se l'ha pres com un neutre. En el segon cas, o bé s'accepta igualment que és indeclinable com hem proposat, o bé s'ha de recórrer a considerar-lo un nom neutre, no per error, sinó simplement per contaminació dels dos noms que l'acompanyen en el context, també noms de mascles, però gramaticalment neutres: Φῶς i Πῦρ.

Finalment volem posar en relleu la gran diversitat de casos usats i la corresponent rica varietat de matisos en les funcions sintàctiques que fan els noms propis que estem examinant; ambdues característiques ben adequades al grec clàssic, és a dir, a l'esforç conscient de mantenir-lo viu en una època relativament tardana.

19. D'aquesta i d'altres qüestions que ara només presentem i examinem en alguns aspectes, n'oferirem una visió més detinguda en la segona part, almenys d'una selecció de casos que sigui representativa.

2. Noms propis, termes adjunts o substituïts d'un nom propi (gentilicis, sobrenoms...). En ordre alfabètic i per ordre de casos i de funcions, amb les mateixes sigles, ordenades igualment, com s'ha fet en la llista anterior; afegint, a més, després d'un punt de separació, la sigla del gènere i nombre (**ms** = masculí singular, **fs** = femení singular, **ns** = neutre singular, **mp** = masculí plural, **fp** = femení plural, **np** = neutre plural):

Ζεὺς *Βῆλος* NAp.ms (10,26)

Ζεὺς *Δημαροῦς* [^S <ό>] καὶ Ἄδωδος NAp.ms (10,31)

οἱ δὲ σύμμαχοι Ἦλου τοῦ Κρόνου *Ἐλωεῖμ* ἐπεκλήθησαν N*Pr.mp (10,20)

Ἄρειος *Ἡρακλεοπολίτης* NAp.ms (10,49a)

ὡς ἂν *Κρόνιοι* οὗτοι ἦσαν ... οἱ λεγόμενοι ἐπὶ Κρόνου NPN.mp (10,20)

τῶν *Ὀφιονιδῶν* GCp.mp (10,50)

3. Noms propis, per ser noms de títols d'obres literàries. En ordre alfabètic i amb els mateixos ordres interns i les mateixes sigles que en la primera llista:

Γιγαντομαχίας AOD (10,40c)

Ἐθωθιδῶν GCa (10,48a)

Ἐθῶ<ν Ὀ>θ<νε>ίων GCa (10,48a)

Θεογονίας AOD (10,40c)

<Περί> *Θωθειῶν* GCp (10,48a)

Ἐθῶ<ν Ὀ>θ<νε>ίων GAd.np (10,48a)

τῆ ... *Ὀκτατεύχω* DCp (10,52c)

τῆ Ἱερά *Συναγωγῆ* DCp (10,52a)

Τιτανομαχίας AOD (10,40c)

Aquestes dues llistes són complementàries de la primera i inclouen els mots estrictes que acompanyen el mot considerat en cada cas (tercera llista) o el mot a qui acompanya el mot central de cada entrada o els mots que el defineixen (segona llista). Convé indicar que els tres casos d'aposició de la segona llista són tres dels casos de funció apositiva que no hem tingut en compte en l'enumeració introductòria, perquè aleshores hem presentat les funcions per sintagmes, com ja hem comentat (cf. nota 15). Es tracta d'aposicions senzilles, d'un sol mot. A més, cal afegir que Ἐλωεῖμ és un altre mot indeclinable, d'origen semític.

4. Noms comuns o adjectius substantivats. En ordre alfabètic i, dins de cada nom, per ordre de casos i, en cada cas, per ordre de funcions, amb les mateixes sigles especificades arran de la primera llista:²⁰

20. Assenyalo alguns noms comuns (exactament, 12) amb un guió '-' darrera la sigla de la funció sintàctica per indicar que es tracta originalment d'un adjectiu, que aquí certament està substantivat, però que habitualment, en altres contextos, no sol realitzar la funció substantiva esmentada. D'altra banda, en aquesta com en totes les llistes, cada mot surt amb la forma concreta (accent, majúscula o minúscula inicials...) amb què surt en el lloc del text d'on s'ha tret la citació, o tal com surt en el primer d'aquests llocs si en la llista s'ha de fer un resum de diversos llocs o citacions.

ἀγαθῶν GRa (9,29c)	ἀνθρώπων GRa (10,11b)
ἀγκιστρον AOD (10,11b)	ἀποκρούφοις DOD- (9,26b)
ἄγρας GRa (10,11a)	ἄροτρον AOD (10,25)
ἀγρευτὰς ASb (10,11a)	ἄρπην AOD (10,18a)
ἀδελφή NSb (10,15c)	ἄρρεν NPr- (10,4b)
ἀδελφὴν AOD (10,16)	ἄρρενες NSb (10,24b)
ἀδελφὰς APN (10,22)	ἀρχή NPN (10,1b)
ἀδελφὸς NSb (10,38)	ἀρχὴν AOD (10,1a)
ἀδελφὸς NAp (10,39b)	ἀρχὴν AOD (10,16)
ἀδελφοὺς ASb (10,11) [2]	ἀρχὰς ARp (9,26b)
ἀδελφὸν AOD (10,20)	ἀρχῶν GOD (10,1b)
ἀδελφὸν ACp (10,10a)	ἀρχῆς GRp (9,24a)
ἀδελφῶν GCp (10,22)	ἀρχῆς GCa (10,18b)
ἀδύτων GCp (9,26b)	ἀρχῆς GCp (9,26a)
ἀδύτοις DCp (10,53)	ἀρχηγούς APr (10,53)
ἀέρα APr (10,1a)	ἀσθενεία DRa (10,6d)
ἀέρι DCp (10,4b)	ἀστέρες NSb (10,2)
ἀέρος GSb (10,4a)	ἀστέρα AOD (10,31)
ἀέρος GRa (10,1a)	ἀστέρας AOD (9,29d)
αἰδοῖα AOD (10,29.33) [2]	ἀστέρα ACp (10,44c)
αἰδοίων GRa (10,29b)	ἄστρα NSb (10,2)
αἷμα NSb (10,29b)	ἀστροπαί NSb (10,4b)
αἷμά AOD (10,10b)	ἀτολμία DRa (10,6d)
αἴσθησιν AOD (10,2)	αὐλὰς AOD (10,13)
αἰσθήσεως GCp (10,37)	αὐξησιν AOD (10,47)
αἰτίους APr- (9,29c)	αὐτόχειρ NPN (10,21)
αἰῶνα ACp (10,1a)	αὐχμῶν GSb (10,7b)
αἰῶνος GCp (10,39a)	ἀφηγήσεως GRa (10,41)
αἰῶσιν DCa (10,41)	ἀφορομάς AOD (10,50.53) [2]
ἀκοαί NSb (10,41)	βάθος ACp (10,20)
ἀλήθειαν ASb (10,41)	βαιτύλια AOD (10,23)
ἀλήθειαν AOD (10,40c)	βαρβάρων GRa (9,29b)
ἀλήθειαν ACp (9,26-27) [2]	βασιλείαν AOD (10,18.32) [2]
ἀλήθειαν APN (10,41)	βασιλείας GRa (10,29.31.36) [3]
ἀλιείας GRa (10,11a)	βασιλείων NPN (10,38)
ἀλιεῖς ASb (10,11a)	βασιλεὺς NAp (10,31)
ἀλληγορίας AOD (9,26) [2]	βασιλέων GRp (9,29d)
ἄλως GRa (10,13)	βίας GCp (10,17)
ἀμμωνείων GRa (9,26b)	βία DCa (10,48a)
ἀμφιβολία DCa (10,8b)	βιβλία NSb (9,28b)
ἄνδρας AAp (10,7a)	βίου GRa (10,44c)
ἄνδρας ACp (10,17)	βλαστήματα AOD (10,6b)
ἀνέμου GAp (10,7a)	βλαστήματι DOI (10,6c)
ἀνήρ NPN (9,24a)	βοηθῶ DPr (10,17)
ἄνθρωποι NSb (9,29b)	βοτάνας AOD (10,14b)

βρονταί NSb (10,4b)	δόρυ AOD (10,18a)
βροντῶν GRa (10,4b)	δράκοντος GRa (10,46a)
βωμόν AOD (10,44c)	ἔθνη AOD (9,29c)
γαμετᾶς AOD (10,22)	ἔθνους GOD (10,44b)
γαμετῶν GCp (10,16)	Ἔθος NPN (10,44b)
γάμον ACp (10,16.18) [2]	ἐκτομάς AOD (10,40c)
γαστρὸς GCp (10,19a)	ἔλεον AOD (10,6c)
γενεάν AOD (10,16)	ἔμφρασιν AOD (10,49c)
γενεᾶς GRa (10,11a)	ἐννοίας GCp (10,51)
γένεσις NSb (10,1c)	ἐορτᾶς AOD (9,29; 10,10.53) [3]
γενέσει DOI (10,6c)	ἐπεισάκτοις DOI- (10,39b)
γενέσει DCp (10,24b)	ἐπιγραφὴν AOD (9,28b)
γένους GCp (10,12a)	ἐπιθύσεις AOD (10,6b)
γῆν AOD (10,15c)	ἐπίνοιαι NSb (10,6d)
γῆς GRa (10,4a)	ἐπιδῶς AOD (10,11.14) [2]
γῆς GRa (10,6b)	ἐργασίας GRa (10,11b)
γῆς GRa (10,20)	ἐρπετῶν GRa (10,46a)
γῆς GRp (10,6c)	ἔτος ACp (10,10c)
γῆς GCa (10,6c)	Ἔτει DCa (10,29a)
γῆ DCp (10,4b)	εὐεργέτας APr (9,29c)
γῆρας AOD (10,47)	εὐρεσιν AOD (9,24b)
γνώμην ACa (10,21)	εὐρετής NAp (10,39b)
γνώμης GCp (10,20)	εὐρετᾶς AAp (10,11) [2]
γνώμη DCa (10,18.31) [2]	εὐφροῖα DCa (10,40b)
γραμμάτων GRa (9,24.39) [2]	εὐφωνίας GRa (10,27)
γράμμασι DCa (9,26b)	ζῶον NSb (10,46-48) [3]
γραμματεὺς NPN (10,17)	ζῶα NSb (10,2.4.46) [4]
γραφὴν AOD (10,14a)	ζῶων GRa (10,6c)
γραφῆς GOD (9,24b)	ἡδοναῖς DCa (10,40b)
γραφαῖς DCp (10,47)	ἦλιός NSb (10,2)
γυναικῶν GSb (10,9b)	ἦλιον AOD (9,29d)
γυναικὸς GCp (10,7a)	ἦλιον ACp (9,24b; 10,7b) [2]
δαίμοσι(v) DRa (10,44b)	ἠλίου GRa (10,4b)
δακτυλῶν GRa (10,14b)	ἠλίω DCa (10,12a)
δέλεα AOD (10,11b)	ἠχον ACp (10,4b)
δένδρα ASb (10,10a)	θαλάσσης GRa (10,4a)
δένδρου GOD (10,10b)	θαλάσση DCp (10,4b)
δένδρων GRp (10,7a)	θάλατταν ACp (10,10b)
δεσμῶτων GCp (10,10a)	θάνατον ACp (10,11b)
διάγνωσιν ACp (9,29b)	θανάτων DCa (10,48a)
διαδοχαῖς DOI (10,39b)	θεᾶ DOI (10,35)
διαδόχαις DOI (10,39b)	θεὸς NSb (10,23.36.38) [3]
διάνοια NSb (10,5b)	θεοὺς ASb (9,29d; 10,21) [2]
διαφωνίαν AOD (9,28b)	θεὸν APr (10,7.11) [2]
δόλω DCa (10,22)	θεοὺς APr (9,29; 10,6.53) [5]

- θεῶν GRa (9,29; 10,12.31.36) [4]
 θεοῦ GCp (10,50)
 θεῶ DOI (10,38)
 θεοῖς DOI (10,37)
 θήλεια NSb (10,15a)
 θήλειαι NSb (10,24b)
 θῆλυ NPr- (10,4b)
 θηρίων GRa (10,10.15) [2]
 θηρίων GRp (10,10b)
 θρύων GRp (10,10a)
 θυγατέρες NSb (10,24a)
 θυγατέρα AOD (10,22)
 θυγατρὸς GRa (10,21)
 θυγατρὶ DAp (10,32b)
 θυσίαν AOD (10,28)
 θυσίας AOD (10,15.53) [2]
 ἴασιν AOD (10,14b)
 ἰέρακος GRa (10,48b) [2]
 ἰερεῖς NSb (9,26b)
 ἰερογραμματεὺς NPr (10,49a)
 ἰεροῖς DCp (10,47)
 ἰερολόγων GRa (9,26a)
 ἰεροφάντης NPr (10,49a)
 ἰεροφάντης NPN (10,39a)
 ἰλύν APr (10,1c)
 ἱστορίας GRa (9,28b)
 καλάμων GRp (10,10a)
 κάλλος ACp (10,15c)
 κάλλους GRa (10,15b)
 καλύβας AOD (10,10a)
 καταφοραὶ NSb (10,4a)
 κατόπτει NPN (10,2)
 κατοχήν AOD (10,41)
 κεφαλήν AOD (10,21.31.48) [3]
 κεφαλῆς GCp (10,37)
 κεφαλῆ DCa (10,31)
 κινδύνων GSb (10,44c)
 κινδύνων GRa (10,44b)
 κινήσεις AOD (10,46b)
 κλαυθμὸν AOD (10,6c)
 κοσμογονία DCp (10,5b)
 κόσμον AOD (10,51)
 κόσμον APr (10,51)
 κρατήσεως GRa (10,29a)
 κρηπίδα AOD (9,24b)
- κτίσιν AOD (10,1b)
 κτίσεως GRa (10,1) [2]
 κυκλικοὶ NSb (10,40c)
 κύκλον AOD (10,51) [2]
 κύριον AAp (10,7b)
 κύριος NPN (10,7b)
 κώμας AOD (10,13)
 λείψανα AOD (10,35)
 λέξις ACp (10,49.52) [2]
 λῆρον APN (10,41)
 λίθους AOD (10,23)
 λόγους AOD (10,11.18) [2]
 λόγου GRa (9,24b)
 λομοῦ GSb (10,33)
 λοιπῶν GRa- (10,36)
 λύτρον AAp (10,44b)
 μαγείας GRa (10,18a)
 μάγος NAp (10,52a)
 μάθησιν AOD (9,26b)
 μαντείας AOD (10,11b)
 μάχης GRa (10,18a)
 μάχη DCp (10,18b)
 μεγέθει DRa (10,9b)
 μέρος ARp (9,29b)
 μερῶν GCp (10,36)
 μεταφράσεως GRa (10,8b)
 μέτρον AOD (10,47)
 μητέρων GCp (10,9b)
 μητρὶ DOI (10,17)
 μίξεως GRa (10,1c)
 μονογενοῦς GSb- (10,44c)
 μῦθον AOD (9,26b)
 μύθους AOD (9,26a)
 μύθων GRa (10,40b)
 μυθοποιάν AOD (10,41)
 μυθῶδες ACp- (9,26b)
 μυστήρια AOD (9,26a)
 μυστηρίοις DCp (10,47)
 μυστικὸν NSb (9,26c)
 ναὸν ASb (10,12b)
 ναὸν AOD (10,20)
 ναοὺς AOD (9,29c; 10,53) [2]
 νεανίας ASb (10,12a)
 νέφη NSb (10,4a)
 νήσω DAp (10,31)

νόθον ASb- (10,41)	παράσημα APr (10,36)
νοῦ GCp (10,37)	παρατριβῆς GCp (10,9a)
νύκτα APr (10,7a)	παραεκδοχᾶς ACp (10,8b)
νύμφης GCp (10,44c)	παρθένος NPr (10,18a)
ξόανον ASb (10,12b)	παρθένον AAp (10,22)
ξύλων GRa (10,9a)	πάταγον ACp (10,4b)
οἰκήσει DCa (10,19b)	πατήρ NSb (10,15c)
οἴκοις DOI (10,13)	πατήρ NAp (10,26)
οἰκουμένην AOD (10,31-32) [2]	πατέρα AOD (10,17)
οἶκτον AOD (10,6c)	πατέρα AAp (10,29a)
ὄλων GRa (10,1.53) [3]	πατρός GRa (10,16)
ὄμβρων GSb (10,10a)	πατρι DAp (10,33)
ὄμματα AOD (10,36)	πατρί DRa (10,26)
ὀνομασίας AOD (9,29d)	πέρας AOD (10,1a)
ὀνόματα NSb (10,9b)	περιβόλους AOD (10,13)
ὀνόματα APN (10,9a)	πηγᾶς ACp (10,29b)
ὀνομάτων GRa (10,8b)	πηγῶν GCp (10,29a)
ὀνόματος GCp (9,29c)	πηλῶ DCa (10,12a)
ὀργεῶσι DOI (10,39a)	πλάσμασιν DRa (10,41)
ὄργια AOD (10,53)	πλεῖον ACp- (10,48a)
ὄρμᾶς AOD (10,46b)	πλεῖστα AOD (10,40b)
ὄρμιάν AOD (10,11b)	πλίνθου GRa (10,12a)
ὄρος AAp (10,20)	πλίνθων GRp (10,11c)
ὄρεσιν DOI (10,9b)	πλοῖον AOD (10,14b)
οὐρανὸν ACp (10,7b)	πλοῖα AOD (10,20)
οὐρανόν APr (10,15b)	πλοκή NSb (10,1b)
οὐρανοῦ GRa (10,2.7) [3]	πνεῦμα NSb (10,1.29) [2]
ὄφρων GRa (10,46a)	πνεύματα NSb (10,4a)
ὄφρων GRp (10,53)	πνευμάτων GSb (10,10a)
ὄφρων GCp (10,53)	πνεύματος GRa (10,1b)
ὄφιν AOD (10,51) [2]	πνεύματος GCp (10,46b)
ὄψεις AOD (10,36)	πνοῆν APr (10,1a)
πάθεισιν DCa (10,39a)	ποδῶν GCp (10,46b)
παθήμασιν DRa (9,26a)	πόθον AOD (10,18a)
παῖδες NSb (10,15.24.26.38) [4]	ποιμένας AOD (10,13)
παῖς NAp (10,26)	πολέμου GRp (10,44c)
παῖδες NPr (10,18a)	πολέμῳ DCa (10,18b)
παῖδας ASb (10,9a)	πόλιν AOD (10,19b)
παῖδα AOD (10,34)	πόλιν AAp (10,35)
παῖδας AOD (10,16-17) [2]	πόλεως GOD (10,44b)
παιδὸς GRa (10,21)	πολύ ACp (10,34)
παλαιοῖς DOI (10,44b)	πορείαν ACp (10,46b)
παπύρου GRp (10,10a)	ποταμῶν GRa (10,29b)
παρακαταθήκην APr (10,41)	ποταμῶν GCp (10,29a)
παράσημον APr (10,31)	πράγματα AOD (9,26a)

- πράγμασιν DRp (10,8b)
 πραγματεία DOI (9,26b)
 πρακτικὸν ACp- (10,48b)
 πρόθεσιν AOD (9,26b)
 προκοσμήμασι DCa (10,40b)
 προ<σ>κοσμήμασι DCa (10,40b)
 προσκυνήσεως GRa (10,6d)
 προφήταις DOI (10,39a)
 πτερὰ NSb (10,37)
 πτερὰ AOD (10,36)
 πτερῶν GCp (10,37)
 πτερόματα NSb (10,37)
 πῦρ AOD (10,9.10) [2]
 πύρωσιν ACp (10,4) [2]
 ῥάβδους AOD (9,29c; 10,10c) [2]
 σαφήνειαν ACp (9,29b)
 σελήνη NSb (10,2)
 σελήνην AOD (9,29d)
 σῆψιν AOD (10,1c)
 σιδήρου GRa (10,11b)
 σιδήρου GCp (10,18a)
 σιδήρω DCa (10,21)
 σῖτον AOD (10,25)
 σκέπην AOD (10,10a)
 σπήλαια AOD (10,13)
 σπορὰ NSb (10,1c)
 στέγας AOD (10,12a)
 στήλας AOD (9,29c; 10,10) [3]
 στοιχεῖον AOD (10,15b)
 στοιχεῖα AOD (9,29d; 10,53) [2]
 στοιχείων GRa (10,14.36) [2]
 στοιχείοις DOI (9,29d)
 στοχασμῶν GCp (10,5b)
 συγγένειαν AOD (9,26a)
 σύγκοιτος NSb (10,18b)
 σύγκρασις NSb (10,1b)
 συμβολῆ DCp (10,15c)
 σύμβολον NPN (10,37)
 συμβούλω DPr (10,17)
 συμμαχίαν AOD (10,17)
 σύμμαχοι NSb (10,20)
 συμάχους ASb (10,33)
 συμάχων GCp (10,23)
 συμάχοις DOI (10,18a)
 συμπλοκῆς GCp (10,1b)
 συμφοραῖς DCp (10,44b)
 συναφή AOD- (9,29d)
 σφαγὴν ACp (10,44b)
 σχεδίαν AOD (10,11b)
 σχεδίας AOD (10,20)
 σχῆμα NSb (10,51)
 σχημάτων GRa (10,46b)
 σχήματι DRa (10,2)
 σχήματι DCa (10,44c)
 σώματι DOI (10,10a)
 ταύρου GRa (10,31)
 τάχος AOD (10,46b)
 τάχος ACp (10,46b)
 τεῖχος AOD (10,19b)
 τεκμηρίων GCp (10,5b)
 τέκνων GRa (10,44b)
 τελετῶν GOD (10,39a)
 τελευτήν ACp (10,44c)
 τελευτῆ DOI (10,6c)
 τέλος AOD (9,26b)
 τοίχους AOD (10,11c)
 τόπου GCa (10,4b)
 τόπω DCp (10,29a)
 τροφήν AOD (10,7a)
 τύπους AOD (10,46b)
 τύφον AOD (9,26a; 10,39b) [2]
 ὕδατα ACp (10,29b)
 ὑδάτων GRa (10,4a)
 υἷον AOD (10,21.33.44) [4]
 υἷους AOD (10,9b)
 ὕλην AOD (9,27b; 10,10a) [2]
 ὕμνον AOD (10,27)
 ὑπερβολὴν ACp (10,15.27) [2]
 ὑπεροχῆ DRa (10,9b)
 ὑπομνημάτων GRa (9,24b)
 ὑπομνήμασιν DCp (10,5.48) [2]
 ὑπονοίας ACp (10,21)
 φθορᾶς GSb (10,33)
 φθορᾶς GCp (10,44b)
 φορυστόν AOD (10,12a)
 φυγῆς GCa (10,28)
 φυγῆ DCp (10,22)
 φύσιν AOD (10,46a)
 φωτὸς GRa (10,49c)
 χάος APr (10,1a)

χαρακτῆρας AOD (10,36)	χύσεις NSb (10,4a)
χειῖρας AOD (10,7b)	χώραν AOD (10,44c)
χειρῶν GCp (10,46b)	χώραν ACp (10,38)
χοᾶς AOD (10,6.15) [2]	χώρας GOD (10,31.44) [2]
χρεΐαν ARp (9,29c)	χωρίον NSb (10,29b)
χρεῶν ACp (9,29c)	ψυχῆς GOD (10,21)
χρησιν AOD (10,9.13) [2]	ψυχῆς GRa (10,6d)
χρόνον ACp (10,20)	ῥόδης GRa (10,27)
Χρόνου GSb (10,22)	ῥοῦ GRa (10,2)
χρόνω DCa (10,41)	ῥῶμων GCp (10,36-37) [2]
χρόνοις DCa (9,26b; 10,11a) [2]	

En aquesta ocasió, el nombre de noms comuns (543) és ben adequat a l'extensió total del text que comentem, amb gran varietat d'elements compositius. Com és natural, abunda el vocabulari sobre arts i tècniques humanes (relats civilitzadors), el vocabulari cosmogònic, familiar (relacions entre pares i fills; enfrontaments generacionals), cultural. Cal destacar també, especialment, la gran diversitat de casos usats i la corresponent riquesa de matisos que observem en les funcions sintàctiques que els casos ajuden a expressar. Tot això, com ja hem dit en tractar dels noms propis, i com aprofundirem en determinats punts en abordar la sintaxi en la segona part, posa de manifest l'esforç conscient per mantenir viu, dins un marc correcte, el grec clàssic, malgrat l'època relativament tardana en què aquests textos són redactats. Convé afegir només que algunes de les aposicions indicades en aquesta llista són senzilles, d'un sol mot, com les de la segona llista, i que, per tant, són altres exemples dels casos de funció apositiva que no s'han comptabilitzat en l'enumeració introductòria (cf. nota 15), perquè, com ja s'ha exposat, hem presentat allí les funcions per sintagmes.

5. Gentilicis, substantivats com a noms comuns. En el mateix ordre i amb les mateixes sigles que s'han precisat en introduir les llistes primera i quarta:

Αἰγύπτιοι NSb (9,24; 10,14.46.48.51) [5]	Ἑλλῆσιν DCp (10,7b)
Αἰγύπτιοι NAp (9,29b)	Περσικῶν GRa (10,52a)
Ἄλεξανδροεῖς NSb (9,24b; 10,14a) [2]	Φοίνικες NSb (9,29; 10,32.34.44.46.48) [6]
Βυβλίους DCp (10,12b)	Φοινικῆς NAp (9,29b)
Ἑλληνας NSb (9,24; 10,8.14.40) [4]	Φοινίκων GRa (9,27b; 10,39a) [2]
Ἑλληνας ACp (9,26c)	Φοινίκων GCp (10,50)
Ἑλλησι DRp (9,27-28) [2]	Φοίνιξι DCp (10,7.44) [2]

Aquests gentilicis, substantivats, tal com ja se sap, actuen en tots els sentits com a noms comuns, malgrat que per tradició s'escriguen en majúscules. Complementen amb el seu nombre (30) i varietat la llista anterior i ofereixen l'avantatge de presentar-nos simultàniament el nom de tots els pobles que intervenen en el relat de Filó.

6. Adjectius (qualificatius, gentilicis...). En ordre alfabètic i per ordre de casos i funcions, amb sigles iguals, ordenades de la mateixa manera, tal com hem fet, per exemple, en les llistes primera i quarta; afegint-hi, com en la llista segona, les sigles de gènere i nombre, separades de les sigles anteriors per un punt:²¹

τῆ ἡ <i>ἀγία</i> νήσω DAd.fs (10,31)	παῖδας <i>θνητούς</i> AAd.mp (10,9a)
κύκλον <i>ἀεροειδή</i> AAd.ms (10,51)	θνητούς APN.mp (9,29d)
<i>ἀεροπετή</i> ἀστέρα AAd.ms (10,31)	χάος <i>θολερόν</i> AAd.ns (10,1a)
ἀθάνατον NPN.ns (10,48a)	ἰδίον NPN.ns (10,49c)
ἀθανάτους APN.mp (9,29d)	τὸν ἀδελφὸν τὸν <i>ἴδιον</i> AAd.ms (10,20)
ἀναγκαῖον NPN.ns (9,29b)	... καὶ Τιτανομαχίας ... <i>ἰδίας</i> AAd.fp
τάχος <i>ἀνυπέβλητον</i> AAd.ns (10,46b)	(10,40c)
ἄπειρα APN.np (10,1a)	τοῦ <i>ἴδιου</i> τόπου GAd.ms (10,4b)
ἀτενὲς ACa.ns (10,36)	θυγατρὸς <i>ἰδίας</i> GAd.fs (10,21)
<i>βασιλικῶ</i> ... σχήματι DAd.ns (10,44c)	τῶν <i>ἰδίων</i> ἀρχῶν GAd.fp (10,1b)
τὴν <i>βιωτικὴν</i> χρεῖαν AAd.fs (9,29c)	<i>ἰδίω</i> ... σιδήρω DAd.ms (10,21)
γνώριμα NPN.np (9,26b)	<i>ἰδίω</i> θανάτῳ DAd.ms (10,48a)
διάπυρον NPN.ns (10,49c)	τῆ <i>ἰδία</i> κεφαλῇ DAd.fs (10,31)
διάφωνος NPN.fs (9,27b)	ᾄφιν <i>ἱερακόμορφον</i> AAd.ms (10,51)
δίκαιον NPN.ns (10,13)	τοὺς <i>ἱερούς</i> ... χαρακτῆρας AAd.mp
δικαίω DPr.ms (10,25)	(10,36)
δυσεξίτητον APr.fs (10,41)	ταῖς <i>ἱεραῖς</i> ... γραφαῖς DAd.fp (10,47)
ἐγκύμων NPN.fs (10,18b)	τοῖς <i>κοσμικοῖς</i> παθήμασιν DAd.np
<i>ἐλικοειδεῖς</i> ... τὰς ὁμάδας AAd+fp	(9,26a)
(10,46b)	τοῖς <i>κοσμικοῖς</i> στοιχείοις DAd.np
τῶν <i>ἐμπροσθίων</i> ... μερῶν GAd.np	(9,29d)
(10,36)	τοῖς ... <i>κοσμικοῖς</i> πάθεσιν DAd.np
λίθους <i>ἐμψύχους</i> AAd.mp (10,23)	(10,39a)
ἡ <i>ἐπέραστος</i> ... σύγκοιτος NAd.fs	<i>κοιριδίας</i> γαμετὰς AAd.fp (10,22)
(10,18b)	υἱοὺς ... <i>κορείσσανας</i> AAd.mp (10,9b)
<i>ἐπιχωρίας</i> νύμφης GAd.fs (10,44c)	οἱ <i>λοιποὶ</i> ... ἄνθρωποι NAd.mp (9,29b)
χάος ... <i>ἐρεβῶδες</i> AAd.ns (10,1a)	τὰ <i>λοιπὰ</i> ζῶα NAd.np (10,46b)
εὐλυτον NPN.ns (10,13)	τοὺς <i>λοιπούς</i> ... ἀστέρας AAd.mp
ἀέρα <i>ζοφώδη</i> AAd.ms (10,1a)	(9,29d)
ἀέρος <i>ζοφώδους</i> GAd.ms (10,1a)	τοῖς δὲ <i>λοιποῖς</i> θεοῖς DAd.mp (10,37)
τοῦ <i>ἡγεμονικωτάτου</i> νοῦ GAd.ms	ἄστρα <i>μεγάλα</i> NAd.np (10,2)
(10,37)	ταῖς <i>μεγάλαις</i> συμφοραῖς DAd.fp
<i>θνητούς</i> ἀνδρας AAd.mp (10,7a)	(10,44b)

21. Assenyalo alguns adjectius (exactament, 2) amb una creu '+' darrera la sigla de la funció sintàctica (Ad) i abans de la sigla del gènere i nombre (és a dir, canvi per la creu mencionada el punt que altrament es col·loca en aquest lloc) per indicar que aquests adjectius fan, sens dubte, la funció sintàctica de complement adjectiu, però que, d'altra banda, potser és preferible considerar també que fan la funció de predicatiu.

μέγιστος ἱεροφάντης καὶ ... NAd.ms (10,49a)	<i>πνευματικώτατον</i> NPr.ms (10,46a)
Ἄσάριτη δὲ ἡ μεγίστη NAd.fs (10,31)	ἄερα ... <i>πνευματώδη</i> AAd.ms (10,1a)
μεγίσται καταφοραὶ καὶ ... NAd.fp (10,4a)	<i>ποικίλων</i> σχημάτων GAd.np (10,46b)
μέγιστος NPr.ms (10,12b)	<i>πολλήν</i> ... ὕλην AAd.fs (9,27b)
θεοὺς ... μεγίστους AAd.mp (9,29c)	<i>πολλήν</i> ... γενεάν AAd.fs (10,16)
θεοὺς τοὺς μεγίστους AAd.mp (10,53)	<i>πολλῶν</i> ... ἀγαθῶν GAd.np (9,29c)
ἑορτὰς ... τὰς μεγίστας AAd.fp (9,29c)	Χρόνοις ... πολλοῖς DAd.mp (10,11a)
κινδύνων ... μεγίστων GAd.mp (10,44c)	πολλοῖς αἰώσιν DAd.mp (10,41)
αὐξήσιν ... μείζονα AAd.fs (10,47)	ἀνήρ ... πολυμαθῆς NAd.ms (9,24a)
τόπῳ τινὶ μεσογείῳ DAd.ms (10,29a)	πολὸν αἰῶνα AAd.ms (10,1a)
τὸν δὲ μέσον ὄφιν AAd.ms (10,51)	<i>πολὸν</i> APr.ms (9,26a)
τὸν ... μονογενῆ υἰὸν AAd.ms (10,33)	ἀνήρ ... πολυπράγμων NAd.ms (9,24a)
υἰὸν ... μονογενῆ AAd.ms (10,44c)	<i>πολυχρονώτατον</i> NPN.ms (10,47)
νεώτατος NSb.ms (10,24b)	<i>πρωῶδες</i> NPr.ms (10,46a)
νεώτατοι NSb.mp (9,26a)	κύκλον ... πυρωπὸν AAd.ms (10,51)
νεώτεροι NSb.mp (9,26a)	ῥαγδαίον ... ὄμβρων καὶ ... GAd.mp (10,10a)
ζῶα νοερά NAd.np (10,2)	<i>σεβάσμιον</i> APr.ms (10,12b)
τὰ ... νοερά ζῶα NAd.np (10,4b)	τὸν δὲ μέσον ὄφιν συνεκτικὸν AAd.ms (10,51)
αἱ ἐπίνοιαι ... ὄμοια NAd+fp (10,6d)	<i>σύντροφοι</i> NPN.fp (10,41)
Κρόνος, ὁμώνυμος NAd.ms (10,26)	τιμωροῖς δαίμοσι(v) DAd.mp (10,44b)
τὴν ὁμώνυμον γῆν AAd.fs (10,15c)	Ἐρμῆ τῷ τρισεμίστῳ DAd.ms (10,17)
τῶν ... ὀπισθίων μερῶν GAd.np (10,36)	ὕδατόδους μίξεως GAd.fs (10,1c)
οὐρανίων ὕδατων GAd.np (10,4a)	<i>ὕποχειρίον</i> APr.ms (10,29a)
παλαιάτοι NSb.mp (9,29b)	<i>φιλονεικότερον</i> ACa.ms (9,27b)
περιφερῆ APr.ms (10,51)	φυσικοῦς ... θεοὺς μόνους AAd.mp (9,29d)
τοὺς ... πλανήτας ἀστέρων AAd.mp (9,29d)	τοῖς τε φυσικοῖς ... πάθειν DAd.np (10,39a)

En aquesta llista, d'altra banda comparativament breu (consta de menys de la meitat d'entrades que els noms propis —107, davant 256—), es pot comprovar molt bé la funció adjectiva, que en l'enumeració introductòria hem reduït a la mínima expressió, com ja hem advertit, perquè aleshores hem presentat les funcions per sintagmes.²² Aquí totes les funcions adjectives van explicitades i s'hi fa constar l'element nominal a qui els adjectius acompanyen.

7. Adjectius, termes adjunts de noms propis, o equivalents, o de títols d'obres literàries (epítets...). En ordre alfabètic i per ordre de casos i funcions, amb les

22. Vegeu la nota 15.

mateixes sigles i ordenades de la mateixa manera, incloses les de gènere i nombre, que hem utilitzat en les altres llistes, especialment l'anterior:

Ἀγαθὸν Δαίμονα AAd.ms (10,48.51) [2]
 τῶν ἀδύτων ... **Ἀμμοναίων** GAd.np (9,26b)
 τῶν ἀδύτων ... **Ἀμμουνέων** GAd.np (9,26b)
 Ζεὺς **Ἀρότριος** NAd.ms (10,25)
 Ἐπίγειος **Αὐτόχθων** NAd.ms (10,15b)
 Γήϊνον **Αὐτόχθονα** AAd.ms (10,12a)
 τῆ **Ἱεροῦ** Συναγωγῆ DAd.fs (10,52a)
 Δία **Μειλίχιον** AAd.ms (10,11c)
Παραδόξον ἱστορίας GAd.fs (9,28b)

Són adjectius i, en aquest sentit, del tot comparables als mots de la llista precedent. Però, alhora, solen acompanyar un nom propi, sovint constituint amb ell un nom compost, ambdós escrits en majúscules. En algun cas no acompanyen estrictament un nom propi, però amb ell constitueixen un compost o parella equivalent perquè li comuniquen la força de nom propi que inclouen en el seu significat.²³

Després d'aquesta visió, en part morfològica i en part sintàctica, però sobretot morfològica, centrada en alguns dels elements nominals del text de Filó, hem de passar a examinar en la segona part, simultàniament amb els nominals, els elements verbals i arribar a una visió de conjunt morfosintàctica. I això, parant una particular atenció als elements sintàctics, alguns d'ells sorprenents, que ens ofereix aquest text ric i compost, elements sorprenents que, juntament amb els morfològics que ja hem començat a escatir, tenen una sòlida explicació en l'influx semític exercit sobre la llengua grega que va escriure l'autor fenici del segle II Filó de Biblos.

23. Vegeu, p.e.: τῶν ἀδύτων ... **Ἀμμοναίων** / **Ἀμμουνέων** (9,26b), on es comunica a 'temple' el valor de nom propi 'd'Amon' que inclou l'adjectiu. Sens dubte, es podria considerar també que en aquest cas es tracta simplement d'un nom comú acompanyat d'un adjectiu gentilici, però d'un adjectiu gentilici que es manté amb la força suficient per poder traspasar el valor de nom propi que implica; aleshores, hauríem de situar l'adjectiu que comentem en la llista precedent, la sisena.